



Aan de staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu

---

Onderwerp : Briefadvies *Risicocommunicatie op een nieuwe leest schoeien*  
Ons kenmerk : U-8041/EvV/pm/789-Z Publicatienr. 2014/12  
Bijlagen : 1  
Datum : 17 april 2014

Geachte staatssecretaris,

De Rijksoverheid is er de laatste decennia meer en meer toe overgegaan om verantwoordelijkheden over te dragen aan lagere overheden, aan burgers en aan het bedrijfsleven. Zo hebben op het gebied van de leefomgeving gemeentes de bevoegdheid gekregen om – na samenspraak met belanghebbenden – te beslissen over de afstand tussen scholen en drukke verkeerswegen en tussen woningen en veehouderijen. Volgens de Gezondheidsraad heeft een andere verdeling van verantwoordelijkheden bij gezondheids- en veiligheidsrisico's consequenties voor de communicatie over deze risico's. Een andere aanpak is mede noodzakelijk door de ontwikkelingen die zich op het gebied van nieuwe media voordoen. In deze brief zet ik uiteen waarom het nodig is dat de overheid haar risicocommunicatie bijstelt.

Onder risicocommunicatie wordt in deze brief verstaan de uitwisseling van informatie en meningen over risico's.<sup>1</sup> Kenmerkend voor deze omschrijving is het tweerichtingskarakter. Er zijn doorgaans meer dan twee partijen bij betrokken, bijvoorbeeld bestuurders, individuele burgers, bedrijven en niet-gouvernementele organisaties. Dat maakt het een complex proces.

Op het gebied van de leefomgeving dient risicocommunicatie een breed spectrum van doeleinden, dat loopt van het scheppen van draagvlak voor beleidsvernieuwing tot crisiscommunicatie rond incidenten, waaronder ongevallen en rampen. Centraal in dit briefadvies staat de relatie tussen overheid en burger. De brief verwoordt de visie van de Commissie Signalering gezondheid en milieu. Hij is beoordeeld door de Beraadsgroep Gezondheid en omgeving, één van de vaste colleges van deskundigen van de raad.

### **Nieuwe technologieën brengen nieuwe risico's met zich mee**

In onze samenleving komen met enige regelmaat nieuwe technologieën beschikbaar die grote beloften inhouden, maar mogelijk ook nieuwe bedreigingen voor de gezondheid en veiligheid van mensen met zich meebrengen. Voorbeelden zijn de winning van schaliegas, nieuwe technieken en materialen voor isolatie van gebouwen, nieuwe toepassingen van nanotechnologie en nieuwe



Onderwerp : Briefadvies *Risicocommunicatie op een nieuwe leest schoeien*  
Ons kenmerk : U-8041/EvV/pm/789-Z Publicatienr. 2014/12  
Pagina : 2  
Datum : 17 april 2014

---

technologie voor mobiele communicatie. Vaak is nog onduidelijk hoe ernstig en omvangrijk de risico's van dergelijke technologieën voor mens en milieu zijn. Dit is een van de redenen waarom de toepassing ervan in veel gevallen voor- en tegenstanders kent. Daarbij komt dat de risico's en de voordelen meestal ongelijk verdeeld zijn over de samenleving. Voor het omgaan met risico's is een dialoog onontbeerlijk waarin zoveel mogelijk belanghebbende partijen worden betrokken. Het creëren van begrip voor elkaars standpunten vormt een belangrijk onderdeel. Idealiter gaan risicobeoordeling en risicobeheersing van meet af aan hand in hand met risicocommunicatie.

### **De overheid trekt zich terug**

Op het gebied van de leefomgeving heeft de Nederlandse overheid in het verleden veel regelgeving ingevoerd als reactie op nieuwe bedreigingen van de gezondheid of veiligheid, of na ernstige incidenten.<sup>2</sup> In veel gevallen is het verlangen uit de samenleving leidend geweest om het risico tot nul terug te brengen. Dit is echter technisch niet mogelijk. De oplossing die in de meeste gevallen is gekozen, vergaande reductie van het risico, heeft tot verhoudingsgewijs dure beheersmaatregelen geleid. Een belangrijk nadeel van deze oplossing bleef onderbelicht: afzien van een technologie vrijwaart de samenleving niet van risico's – het levert andere risico's op.

Met haar *Programma Risico's en Verantwoordelijkheden* beoogt de rijksoverheid nu om tot voorstellen te komen voor een meer evenwichtige belangenafweging en omgang met risico's en incidenten.<sup>2</sup> De overheid, in het bijzonder de rijksoverheid, trekt zich verder terug. Lagere overheden, bedrijfsleven en burgers krijgen meer verantwoordelijkheid toebedeeld bij de uitvoering van collectieve taken als zorg, veiligheid en de fysieke en sociale inrichting van de leefomgeving. Op het gebied van de leefomgeving is wetgeving in de maak die aansluit bij bovengenoemde ontwikkelingen.<sup>3</sup> Met de nieuwe Omgevingswet krijgen lagere overheden meer ruimte om bij lokale problemen op milieugebied per probleem een oplossing te zoeken die recht doet aan de diverse belangen, zoals voor de afstand tussen een veehouderij en een woonwijk. Daardoor wordt een groter beroep gedaan op hun besluitvormings- en risicocommunicatievaardigheden.

### **Nieuwe communicatiemedia spelen een belangrijker rol**

Naast deze veranderingen in het risicobeleid zijn er ontwikkelingen op het gebied van de informatie- en communicatietechnologie die relevant zijn voor de risicocommunicatie op het gebied van de leefomgeving. Bedoeld zijn de vernieuwingen die vaak worden aangeduid met de



Onderwerp : Briefadvies *Risicocommunicatie op een nieuwe leest schoeien*  
Ons kenmerk : U-8041/EvV/pm/789-Z Publicatienr. 2014/12  
Pagina : 3  
Datum : 17 april 2014

---

term nieuwe media. Met deze term worden hier digitale technieken en apparaten voor communicatie bedoeld, waaronder computers, internet, mobiele telefonie en sociale media<sup>a</sup>.

### Wetenschappelijke gegevens zijn beter ontsloten

Dankzij de nieuwe media hebben burgers beter toegang gekregen tot wetenschappelijke gegevens en andere informatie. Wetenschappelijke informatie is vrij beschikbaar, onder meer via *open access*-tijdschriften, digitale bewaarplaatsen voor wetenschappelijke informatie (*repositories*) en webpagina's van instituten en auteurs. Daarnaast begeven mensen zich meer en meer op internet; ze zoeken er informatie om hun mening te vormen en te staven, waardoor ze minder 'leek' worden. Ook ventileren ze hun mening via sociale media: blogs, fora en sociale netwerken als Facebook, LinkedIn en Twitter. Deze informatie wordt vervolgens weer door anderen opgemerkt en gebruikt. Dankzij sociale media worden informatie en meningen sneller en wijder verbreid dan voorheen. Zowel 'gewone burgers' als deskundigen en belangengroepen dragen hier aan bij.

### Ongerustheid verspreidt zich via nieuwe media sneller

Mensen gebruiken nieuwe, en in het bijzonder sociale media, steeds vaker om over risico's te communiceren. Dat kunnen ze op eigen initiatief doen, maar bijvoorbeeld ook in reactie op een calamiteit, of op een voornemen van de overheid om een nieuwe technologie te introduceren. Dit gebeurde onder meer bij de brand in Moerdijk en bij plannen voor winning van schaliegas. In het eerste geval zorgde het voor problemen, omdat de overheid onder tijdsdruk moest handelen, maar onvoldoende was voorbereid op de berichtenstroom en de daardoor gegroeide ongerustheid.<sup>4</sup> In het tweede geval ontstond ook ongerustheid, maar hoefde de overheid niet onder tijdsdruk te handelen.

Ook deskundigen zijn volop nieuwe media gaan gebruiken. Zij doen dit op eigen initiatief, in reactie op vragen van (traditionele of nieuwe) media, of als overheidswoordvoerder. Dankzij de sociale media worden burgers nu sneller met meningen van anderen geconfronteerd, waaronder de verschillende meningen van deskundigen. Verwarring en ongerustheid kunnen daardoor sneller

---

<sup>a</sup> Sociale media zijn online platformen waar de gebruikers zonder of met minimale tussenkomst van een professionele redactie, de inhoud verzorgen. Hoofdkenmerken zijn interactie en dialoog tussen de gebruikers.



Onderwerp : Briefadvies *Risicocommunicatie op een nieuwe leest schoeien*  
Ons kenmerk : U-8041/EvV/pm/789-Z Publicatienr. 2014/12  
Pagina : 4  
Datum : 17 april 2014

---

ontstaan en mogelijk ook worden versterkt. Ook dit speelde een rol bij de reeds genoemde voorbeelden van ‘Moerdijk’ en schaliegas.

### Burgers scheppen zelf gegevens

De nieuwe media stellen burgers sinds kort ook op een andere wijze in de gelegenheid om initiatieven te ontplooiën. De nieuwe ICT biedt ze bijvoorbeeld de mogelijkheid om met hun mobiele telefoon geluidhinder te meten. Ook kunnen ze met een smartphone plus opzetstuk luchtverontreiniging meten (al dan niet na een brand). Dergelijke bepalingen kunnen ze uit eigen beweging doen, of op verzoek van wetenschappers, om een wetenschappelijke vraag te helpen beantwoorden. Dit kan nuttige inzichten opleveren.<sup>5</sup> De betrouwbaarheid van de nieuwe meetmethoden staat echter nog ter discussie. Niettemin kunnen mensen de gegevens gebruiken om kritiek op de overheid te leveren. Wanneer hun metingen afwijken van de metingen en modelberekeningen waarop de overheid haar communicatie over de risico's van blootstelling aan dergelijke milieufactoren baseert, kunnen zij het gevoerde beleid bekritisieren. Ook op dit front kunnen burgers dus grotere onafhankelijkheid tentoonspreiden. Dit draagt bij aan de nieuwe dynamiek van de risicocommunicatie.

### Opgaven voor de overheid

Op het gebied van de risicocommunicatie houdt de overheid onder het nieuwe risicobeleid belangrijke taken, die mede zijn gebaseerd op de ontwikkelingen rond nieuwe media. De Gezondheidsraad onderscheidt er een aantal die ik graag onder uw aandacht breng. De eerste is expliciet een opgave voor de rijksoverheid; de overige zijn opgaven voor de overheidslaag die voor de besluitvorming verantwoordelijk is, wat van geval tot geval kan verschillen.

### Lagere overheden ondersteunen

Door de verantwoordelijkheid voor het omgaan met allerlei risico's in de leefomgeving aan lagere overheden over te dragen, wordt een groter beroep op hen gedaan voor besluitvorming en risicocommunicatie, en dus op hun bedrevenheid daarin. Bovendien nemen verschillende gemeentes beslissingen over hetzelfde type probleem, bijvoorbeeld over de afstand tussen een school en een verkeersweg, of een woonwijk en een veehouderij. Daarom doet de rijksoverheid er goed aan om de overdracht van verantwoordelijkheden naar lagere overheden, zoals die in het kader van de



Onderwerp : Briefadvies *Risicocommunicatie op een nieuwe leest schoeien*  
Ons kenmerk : U-8041/EvV/pm/789-Z Publicatienr. 2014/12  
Pagina : 5  
Datum : 17 april 2014

---

Omgevingswet, vergezeld te doen gaan van hulpmiddelen voor de besluitvorming en risicocommunicatie, zoals richtlijnen en handreikingen.

### Duidelijkheid scheppen over wie verantwoordelijk is

Als gevolg van de veranderingen in de beleidsverantwoordelijkheid die zijn, of worden doorgevoerd, zouden misverstanden kunnen ontstaan wie in een bepaald geval verantwoordelijk is voor de risicocommunicatie. Het is aan de overheid hier duidelijkheid over te verschaffen en dergelijke misverstanden zoveel mogelijk te voorkomen, of anders weg te nemen.

### Handelingsperspectief bieden

Een overheid die haar taak serieus neemt, informeert burgers zo dat zij hun eigen verantwoordelijkheid kunnen nemen. Zij zorgt er bijvoorbeeld voor dat burgers (kunnen) weten dat ze groente uit een moestuin langs een landbouwperceel waarop recent chemische gewasbeschermingsmiddelen zijn gespoten, goed moeten wassen voordat ze deze bereiden en eten.

Bij sommige milieufactoren zijn er aanwijzingen voor een nadelige invloed op de gezondheid, maar zijn de wetenschappelijke gegevens niet voldoende om met een redelijke mate van betrouwbaarheid te kunnen bepalen welke omvang die invloed heeft en laat dat inzicht mogelijk ook nog één of twee decennia op zich wachten. Vraagstukken met deze kenmerken leveren vaak veel ongerustheid in de bevolking op. In dergelijke gevallen kan de overheid wijzen op maatregelen die mensen zelf kunnen nemen en die geen of weinig nadelen hebben. Iemand die zich ongerust maakt over zijn blootstelling aan elektromagnetische velden via zijn mobiele telefoon bijvoorbeeld, kan deze blootstelling onder meer verlagen door een zogeheten oortje te gebruiken.<sup>6</sup>

### Risicocommunicatie afstemmen op de mogelijkheden voor gewenst gedrag

Daarnaast dient de overheid te zorgen dat haar risicocommunicatie aansluit bij de mogelijkheden die burgers hebben om hun verantwoordelijkheid vorm te geven. Minder autogebruik bijvoorbeeld heeft een gunstig effect op de luchtkwaliteit en daarmee op de volksgezondheid. Ook is het energiezuinig en klimaatvriendelijk. Communicatie over het gewenste gedrag, bijvoorbeeld gebruikmaken van het openbaar vervoer, is effectiever naarmate de omstandigheden het eenvoudiger maken. De kans dat mensen hun auto daadwerkelijk laten staan en het openbaar



Onderwerp : Briefadvies *Risicocommunicatie op een nieuwe leest schoeien*  
Ons kenmerk : U-8041/EvV/pm/789-Z Publicatienr. 2014/12  
Pagina : 6  
Datum : 17 april 2014

---

vervoer nemen, is groter wanneer er bijvoorbeeld een bushalte om de hoek is. Indirect is meer gebruikmaken van het openbaar vervoer ook goed voor de volksgezondheid, want opwarming van de aarde wordt geassocieerd met onder meer een toename van infectieziekten en een groter aantal sterfgevallen tijdens hittegolven.<sup>7,8</sup> Wanneer mensen de fiets nemen, is dat zowel goed voor het milieu als voor hun gezondheid. De grootste gunstige effecten zijn te bereiken wanneer niet alleen deze boodschap wordt uitgedragen, maar tegelijkertijd voor een infrastructuur met fietspaden en fietsenstallingen is gezorgd. Dit is weliswaar geen nieuw voorbeeld, maar het illustreert goed de invloed van randvoorwaarden op het gewenste gedrag van burgers. Bij nieuwe technologie is het scheppen van randvoorwaarden lastiger, maar het principe is hetzelfde. Voor een uitvoerige analyse van gedragsbeïnvloedingsmogelijkheden verwijs ik naar een onlangs verschenen rapport van de Raad voor de leefomgeving en infrastructuur.<sup>9</sup>

### Rekening houden met verschillen in autonomie

Verder dient de overheid er op bedacht te zijn dat er mensen zijn die de technologische ontwikkelingen niet kunnen bijbenen en daardoor buitengesloten raken. Met het concept van de participatiemaatschappij gaat de overheid uit van een bevolking die bestaat uit autonome mensen die bereid en in staat zijn om zelf verantwoordelijkheid te nemen. Niet alle burgers voldoen echter aan dit profiel. Er zijn mensen die de ontwikkelingen in de samenleving, op het gebied van de informatie- en communicatietechnologie, nanotechnologie of synthetische biologie bijvoorbeeld, niet kunnen volgen. Daarom zijn zij er bang voor en verzet een deel zich ertegen. Ook zijn ze vaak niet, of niet goed in staat om de adviezen voor het omgaan met de bijbehorende risico's op te volgen (bijvoorbeeld kiezen tussen een product met en een product zonder nanodeeltjes). Hier kan laaggeletterdheid een rol bij spelen.

Ook het andere uiterste van de autonomierange in de bevolking verdient aandacht, namelijk burgers die juist vanuit een grote autonomie tegen een nieuwe ontwikkeling in verzet komen omdat zij beducht zijn voor aantasting van hun gezondheid of andere ongewenste gevolgen.

### Inspelen op het bestaan van nieuwe communicatiemedia

De overheid kan voor haar risicocommunicatie bewust van nieuwe media gebruikmaken, bij het plannen en vormgeven van maatschappelijke activiteiten en om te reageren op calamiteiten.<sup>10</sup> Daarbij moet zij omgaan met het gegeven dat andere partijen, waaronder individuele burgers,



Onderwerp : Briefadvies *Risicocommunicatie op een nieuwe leest schoeien*  
Ons kenmerk : U-8041/EvV/pm/789-Z Publicatienr. 2014/12  
Pagina : 7  
Datum : 17 april 2014

---

steeds vaker zelf verantwoordelijkheid nemen en daarbij nieuwe, en in het bijzonder sociale media gebruiken. Dankzij de nieuwe media krijgt de maatschappelijke dialoog een andere dynamiek.

Nieuwe media maken het mogelijk om informatie snel onder veel mensen te verspreiden en deze informatie ook regelmatig aan te passen.<sup>11</sup> Bovendien maakt de diversiteit van de informatiebronnen het makkelijker om burgers met uiteenlopende wereldbeelden te bereiken en aan te sluiten bij hun belevingswereld.<sup>12-16</sup> Voor de risicocommunicatie, in het bijzonder bij incidenten, heeft de Nederlandse overheid veelal strategieën, protocollen en draaiboeken. Daarin wordt over het algemeen nog onvoldoende rekening gehouden met het gebruik van sociale media door individuele burgers, niet-gouvernementele organisaties, bedrijven en deskundigen. Eerste aanzetten in deze richting zijn er wel, bij de politie bijvoorbeeld.<sup>17</sup>

Een punt van aandacht is het niveau van kennis in de bevolking. Veel mensen zijn onvoldoende in staat om de vele berichten op waarde te schatten, dus bijvoorbeeld ook niet om de wetenschappelijke kwaliteit van een publicatie te beoordelen. Dit kan in gunstige richting worden beïnvloed door te zorgen dat burgers beter begrijpen hoe wetenschappers te werk gaan, welke onderzoeksmethoden zij gebruiken en wat de sterke en zwakke punten van die methoden zijn.

## Conclusie

De grotere verantwoordelijkheid die andere partijen in de samenleving krijgen toebedeeld bij het omgaan met risico's stelt de overheid evengoed voor een aantal met de risicocommunicatie verbonden opgaven. Zij verschaft duidelijkheid over wie waarvoor verantwoordelijk is. Daarnaast bevordert zij de gewenste omgang met risico's door handelingsopties te bieden en door te zorgen dat er gunstige omstandigheden zijn geschapen. Deze elementen zijn essentieel, wil het nieuwe risicobeleid slagen. Zwaarder dan voorheen komt een accent te liggen bij het omgaan met burgers met verschillende niveaus van autonomie. Aandacht hiervoor is mede noodzakelijk vanwege de snel groeiende maatschappelijke rol van nieuwe media en het hoge tempo van de ICT-ontwikkelingen. Voor de rijksoverheid ligt er een speciale taak in het ondersteunen van lagere overheden bij hun grotere verantwoordelijkheden, met hulpmiddelen als richtlijnen en handreikingen.

Dankzij het wijd verbreide gebruik van nieuwe media in de samenleving beschikken meer mensen sneller over allerlei soorten informatie en kunnen ze daar zelf een selectie uit maken. Ze beschikken bovendien over de mogelijkheid om zelf nieuwe gegevens te genereren, wat hun onafhankelijkheid verder vergroot. Dit zijn uiteraard positieve ontwikkelingen, maar zij vragen van de overheid bezinning op haar werkwijze. Alleen door die aan te passen kan het vertrouwen



Onderwerp : Briefadvies *Risicocommunicatie op een nieuwe leest schoeien*  
Ons kenmerk : U-8041/EvV/pm/789-Z Publicatienr. 2014/12  
Pagina : 8  
Datum : 17 april 2014

---

van Nederlandse burgers in de overheid, dat van oudsher groot is, onder de nieuwe omstandigheden op peil worden gehouden. De hierboven genoemde elementen horen in die aanpak thuis.

In mijn betoeg heb ik de burger centraal gesteld. De overheid legt echter ook meer verantwoordelijkheid bij andere maatschappelijke actoren als het bedrijfsleven. Korthedshalve volsta ik ermee te stellen dat dit vraagt om een hierop afgestemde vertaling in het nieuwe risicobeleid. Deze brief is bedoeld om steun aan dat beleid te geven, in aanvulling op het afwegingskader dat op uw verzoek door de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid wordt ontwikkeld.

Mocht u daar behoefte aan hebben, dan is de Gezondheidsraad gaarne bereid om nader advies uit te brengen over het onderwerp risicocommunicatie als onderdeel van het nieuwe risicobeleid. De raad zou zich bijvoorbeeld kunnen buigen over de vraag wat beproefde communicatiemethoden zijn om rekening te houden met de beleving van en ongerustheid over risico's in de samenleving.

Deze brief is wellicht niet alleen relevant voor het beleidsterrein van de leefomgeving, maar ook voor andere terreinen waar risico's voor de gezondheid en de veiligheid van burgers kunnen ontstaan, in hun vrije tijd en op hun werk. Daarom heb ik een afschrift van deze brief gestuurd aan de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

Met vriendelijke groet,

prof. dr. J.L. Severens,  
vicevoorzitter





Onderwerp : Briefadvies *Risicocommunicatie op een nieuwe leest schoeien*  
Ons kenmerk : U-8041/EvV/pm/789-Z Publicatienr. 2014/12  
Pagina : 9  
Datum : 17 april 2014

---

## Literatuur

- 1 Gezondheidsraad. Ongerustheid over lokale milieufactoren. Den Haag: Gezondheidsraad; 2001: publicatienr. 2001/10.
- 2 Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Directie Organisatie- en personeelsbeleid rijk. Programma Risico's en verantwoordelijkheden. Plan van aanpak. Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties; 2011.
- 3 Folkert R, Diederer H, Beugelink G, van Veen M, Sorel N. Milieueffectentoets wetsvoorstel Omgevingswet. Kansen en risico's voor milieu- en natuurbescherming. Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving (PBL); 2013.
- 4 Onderzoekraad voor Veiligheid. Brand bij Chemie-Pak te Moerdijk. Den Haag: Onderzoekraad voor Veiligheid; 2012.
- 5 ISPEX. Meet fijnstof met je smartphone. Internet. <http://ispex.nl/>.
- 6 Kennisplatform ElektroMagnetische Velden. Anders omgaan met mobiele telefoons. Praktische tips om blootstelling te verlagen. Internet. <http://www.kennisplatform.nl/Onderwerpen/Mobieletelefoonsenzendmasten/omgaan-met-mobiele-telefoon.aspx>.
- 7 Gezondheidsraad. Mondiale milieu-invloed op onze gezondheid. Den Haag: Gezondheidsraad; 2009: publicatienr. 2009/15.
- 8 Huynen MMTE, de Hollander AEM, Martens P, Mackenbach JP. Mondiale milieuveranderingen en volksgezondheid: stand van de kennis. Bilthoven: RIVM; 2008.
- 9 Raad voor de leefomgeving en infrastructuur (RLI). Doen en laten. Effectiever milieubeleid door mensenkennis. Den Haag: Raad voor de leefomgeving en infrastructuur (RLI); 2014.
- 10 Gezondheidsraad. Plan de campagne: Bevordering van gezond gedrag door massamediale voorlichting. Den Haag: Gezondheidsraad; 2006: publicatienr. 2006/16.
- 11 Veil SR, Buehner T, Palenchar MJ. A work-in-process literature review: Incorporating social media in risk and crisis communication. *Journal of Contingencies and Crisis Management* 2011; 19: 110-122.
- 12 Kahan D. Fixing the communications failure. *Nature* 2010; 463(7279): 296-297.
- 13 Kahan DM, Jenkins-Smith H, Braman D. Cultural cognition of scientific consensus. *Journal of Risk Research* 2011; 14(2): 147-174.



Onderwerp : Briefadvies *Risicocommunicatie op een nieuwe leest schoeien*  
Ons kenmerk : U-8041/EvV/pm/789-Z Publicatiennr. 2014/12  
Pagina : 10  
Datum : 17 april 2014

- 
- 14 Boer J de, Wardekker JA, van der Sluijs JP. Frame-based guide to situated decision-making on climate change. *Global Environ Change* 2013; 20(3): 502-510.
- 15 Maibach EW, Nisbet M, Baldwin P, Akerlof K, Diao G. Reframing climate change as a public health issue: an exploratory study of public relations. *BMC Public Health* 2010; 10: 299.
- 16 Nisbet MC. Communicating climate change: Why frames matter for public engagement. *Environment* 2009; 51(2): 12-23.
- 17 Johannink RH, Gorissen I, van As NK. Sociale media: factor van invloed op onrustsituaties? *Politie en wetenschap, Apeldoorn, en VDMMP, Houten*; 2013.

---

## De commissie

---

De Commissie Signalering gezondheid en milieu heeft als taak om belangrijke onderwerpen op het terrein van gezondheid en milieu onder de aandacht te brengen van regering en parlement, en kansen en bedreigingen in kaart te brengen. Het kan om nieuwe kwesties gaan, maar even goed om oude thema's die opnieuw aandacht verdienen.

Samenstelling van de commissie:

- dr. F. Woudenberg, *voorzitter*  
psycholoog en hoofd cluster medische milieukunde, GGD Amsterdam
  - prof. dr. M. van den Berg  
hoogleraar toxicologie, Institute for Risk Assessment Sciences, Universiteit Utrecht
  - prof. dr. ir. J.W. Erisman  
bijzonder hoogleraar integrale stikstofproblematiek, Vrije Universiteit, Amsterdam;  
directeur Louis Bolk Instituut, Driebergen
  - dr. P.J. van den Hazel  
medisch-milieukundige, Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland Midden,  
Arnhem
  - prof. dr. ir. E. Lebet  
hoogleraar environmental health impact assessment, Institute for Risk Assessment  
Sciences, Universiteit Utrecht; Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu,  
Bilthoven
  - prof. dr. R. Leemans  
hoogleraar milieusysteemanalyse, Wageningen University and Research Centre
-

- dr. J.P. van der Sluijs  
senior onderzoeker nieuwe risico's, Copernicus Instituut voor Duurzame Ontwikkeling, Universiteit Utrecht
- ing. A.J.H.M. Dobbelsteen, *waarnemer*  
ministerie van Infrastructuur en Milieu, Den Haag
- dr. ir. P.W. van Vliet, *secretaris*  
Gezondheidsraad, Den Haag
- dr. J.A. Wardekker, *secretaris tot 1 januari 2014*  
Gezondheidsraad, Den Haag

De commissie heeft de volgende deskundigen met specifieke expertise geraadpleegd:

- dr. R.M.M. Crutzen  
psycholoog en senior onderzoeker gezondheidsbevordering, Maastricht University
- dr. R.M. Meertens  
psycholoog en senior onderzoeker risicocommunicatie en gezondheidsbevordering, Maastricht University

#### De Gezondheidsraad en belangen

Leden van Gezondheidsraadcommissies worden benoemd op persoonlijke titel, wegens hun bijzondere expertise inzake de te behandelen adviesvraag. Zij kunnen echter, dikwijls juist vanwege die expertise, ook belangen hebben. Dat behoeft op zich geen bezwaar te zijn voor het lidmaatschap van een Gezondheidsraadcommissie. Openheid over mogelijke belangenconflicten is echter belangrijk, zowel naar de voorzitter en de overige leden van de commissie, als naar de voorzitter van de Gezondheidsraad. Bij de uitnodiging om tot de commissie toe te treden wordt daarom aan commissieleden gevraagd door middel van het invullen van een formulier inzicht te geven in de functies die zij bekleden, en andere materiële en niet-materiële belangen die relevant kunnen zijn voor het werk van de commissie. Het is aan de voorzitter van de raad te oordelen of gemelde belangen reden zijn iemand niet te benoemen. Soms zal een adviseurschap het dan mogelijk maken van de expertise van de betrokken deskundige gebruik te maken. Tijdens de installatievergadering vindt een bespreking plaats van de verklaringen die zijn verstrekt, opdat alle commissieleden van elkaars eventuele belangen op de hoogte zijn.